

שער ב: שבעה

א. נר

נוהגים להדליק נר בכל שבעת ימי האבל בבית הנפטר או במקום שיושבים האבלים (גשר החיים פ"כ א).

הטעם: ע"ש הנאמר (כתובות קג.) בשעת פטירתו של רבי: נר יהא דלוק במקומו, ובגמרא שם משמע שהנר הוא משום כבוד המת^א (הגהות יעב"ץ שם).

ועוד, ע"ש הנאמר (משלי כ' כז) נר ה' נשמת אדם.

ב. סעודת הבראה

סעודה ראשונה אחרי הקבורה אינה משל האבל, ומצוה על שכניו שיאכילוהו משלהם (יו"ד סי' שעח סע' א).

הטעם: משום שהאבל שרוי באבלו וצעריו ואינו דואג לאוכלו ולכן על שכניו להאכילו (פרישה יו"ד שם).

ועוד, לקרב הלבבות בינו ובין שכניו, קרוביו ומיודעיו (כתר ש"ט סי' תתז).

ועוד, הבאת אוכל ע"י אחרים היא בגדר נחום אבלים, שמראים בזה שלא ינטשוהו בצעריו ובאבלו (רבינו ירוחם)^ב.

ועוד, משום כבוד המת, שאם האבל יאכל משלו שמא ירצה לפכח צעריו ע"י אכילה מופרזת ושכרות^ג, לכן יאכל משל אחרים ויתבייש לאכול ולשתות יתר על המידה (שבט יהודה סי' שעח).

א שכך אמר: הזהרו בכבוד אמכם, נר יהא דלוק במקומו, שלחן יהא ערוך במקומו.
 ב במו"ק כז: ר' יהודה לומד ההלכה מיחזקאל (כ"ד יז) ור' ירוחם נותן טעם לכך, ראה פני ברוך סי' ז סע' א.
 ג ראה כתובות ח ע"ב.

שער ב: שבעה

תפה

ג. ביצים בסעודת הבראה

נוהגים להתחיל את סעודת הבראה, אחרי לווית המת, באכילת ביצים (יור"ד סי' שעח סע' ט).

הטעם: הביצה העגולה מסמלת "שגלגל חוזר בעולם", לעתים עצב לעתים שמחה (כלבו סי' פה).

ד. המקום ינחם אותך

נוהגים לנחם את האבל בלשון: **המקום ינחם אותך עם שאר אבלי ציון וירושלים** (פני ברוך סי' יא סע' ה).¹

הטעם: בברכה המזון בבית האבל מוסיפים בברכה השלישית "נחם ה' אלהינו את אבלי ירושלים ואת האבלים המתאבלים בבית הזה" וכו', מכאן הקשר של נחום אבליים עם נחמת אבלי ציון וירושלים בנוסח הנחמה, שמזכירו לראשונה המהרי"ל (עמ' תרג) (נתיב בינה ח"ב עמ' 67 בשם ד' גולדשמידט).

ה. נחום לאחר שלשה

יש נוהגים שאין מנחמים את האבל אלא לאחר שלשה ימים (פרט למתפללים בבית האבל) (גשה"ח פ"כ ה"ה).

הטעם: ע"ש שאמרו (מ"ק כז:) שלשה ימים לבכי (גשה"ח שם). ועוד, ע"ש שאמרו (מ"ק כא:) "אבל, שלשה ימים אסור בשאילת שלום" ועל האבל למעט אז בדברים והבאים לנחמו גורמים לפעמים שהאבל מדבר כדרכו (גשה"ח שם).

ו. כסוי המראות

נוהגים לכסות המראות בבית האבל בשבעת ימי האבל (כתר ש"ט סי' תתלא).

ד הנוסח מן הדרישה (יור"ד סי' שצג אות ג) והוא "ה' ינחמך עם שאר אבלי ציון".
ה ראה עב"י עמ' 558, כלבו סי' קטו, יור"ד סי' שעט סע' ב.

הטעם: משום שמתפללים בבית האבל ואסור להתפלל נגד מראה (יביע אומר יו"ד ח"ד סי' לה)¹.

ועוד, ההסתכלות במראה מביאה לידי שמחה ואבל אסור בשמחה (כל בו אבלות עמ' 262 בשם דבורי אמת סי' שפז).

ז. מזמור מ"ט

בבית האבל נוהגים לומר אחרי תפילת שחרית וערבית מזמור מ"ט בתהלים (באר הגולה יו"ד סי' שצג אות י).

הטעם: נושא המזמור הוא גורל האדם לאחר מותו והשתדלותו לזכות בחיי נצח (דעת מקרא תהלים מ"ט הערה 19).

ח. מזמור ט"ז

נוהגים לומר מזמור ט"ז בבית האבל אחרי תפילת שחרית ומעריב, בימים שאין אומרים בהם תחנון, במקום מזמור מ"ט (גשה"ח פ"כ סי' יב).

הטעם: במזמור ט"ז (כמו במזמור מ"ט) המשורר בוטח בה' שיציל אותו מהשאול והשחת לחיי נצח, ובגלל השמחה והגיל המוזכרים בו (לכן שמח לבי ויגל כבודי – פסוק ט) לכן אומרים אותו בימים שאין אומרים בהם תחנון².

ט. ברכנו בברכה המשולשת

יש נוהגים שבבית אבל אין אומרים התפילה במקום ברכת כהנים: ברכנו בברכה המשולשת בתורה וכו' (אליה רבה סי' תקנט סק"ג בשם שכנה"ג).

ו ועיין שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' קו, כה"ח סי' צ ס"ק קלה, באה"ט סי' צ ס"ק ל.
ז ויש נוהגים אחרי שחרית ומנחה.
ח או אחרי שחרית ומנחה.
ט וי"א מזמור זה גם בימים שאומרים בהם תחנון (ילקוט מנהגים עמ' 68).

שער ב: שבעה

תפז

הטעם: תפילה זו באה במקום ברכת כהנים, ואין הכהנים נושאים כפים בבית האבל (שם).

ועוד, אבל ותשעה באב הוקשו זה לזה, ובת"ב בשחרית אין אומרים ברכנו בברכה המשולשת וכו' (תניא רבתי סי' סז).

י. ספר תורה

כשמביאים ספר תורה לבית האבל נוהגים לקרוא בו לפחות שלש פעמים (ערוה"ש סי' קלו סע' לב).

הטעם: אין לטלטל ס"ת לצורך עראי משום בזיון, אבל אם קוראים בו שלש פעמים חשוב כקביעות ומותר (שם).

יא. תחנון

אין אומרים תחנון בבית האבל (או"ח סי' קלא סע' ד).

הטעם: משום שנאמר (עמוס ה' י) והפכתי חגיכם לאבל, ומקישים אבל לחג – כשם שבחג אין אומרים תחנון כך אין אומרים בבית האבל (שבלי הלקט סי' ל).

ועוד, ע"י אמירת תחנון שיש בו וידוי (אשמנו בגדנו וכו') האבל מגביר את מידת הדין שבלאו הכי מתוחה כנגדו (לבוש סי' קלא סע' א).

יב. בשמים בהבדלה

יש נוהגים שאין האבל מברך על הבשמים בהבדלה במוצ"ש שבתוך השבעה (פמ"ג א"א סי' רצז סק"ה).

הטעם: הבשמים בהבדלה הם משום הנשמה היתירה"א שהיתה שרויה באדם בשבת, ולאבל אין נשמה יתירה מחמת העצבות שהיתה בו (שם).

י דאה ערוה"ש סי' שעו סע' ה.
יא עיין מדור שבת בשבתו פרק מוצאי שבת.

ועוד, האבל תוך שבעה דומה לכל אדם בתשעה באב, והמנהג הוא שאין מברכים על הבשמים בת"ב שחל במוצאי שבת"ב (כתר ש"ט סי' תשעו).

יג. קדוש לבנה

נוהגים שאין האבל מקדש הלבנה תוך שבעה, אם יוכל לקדשה בגמר שבעת ימי אבלו (מג"א סי' תכ"ד סק"ד).

הטעם: קדוש לבנה יש לומר מתוך שמחה" וואבל אסור בשמחה (ביה"ל סי' תכו ד"ה אלא בשם מהר"ל).

יד. קערת מים

יש נוהגים להעמיד קערת מים על הקרקע עד תום שבעת ימי אבלות ליד נר דלוק (לחם הפנים סי' שעו דס"ז תע"ג מובא בשו"ת יביע אומר ח"ד יו"ד סי' לה) ת"י.

הטעם: הנר רמז לנשמה, נר ה' נשמת אדם (משלי כ' כז) והמים רומזים לגוף שנפסד כמ"ש כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה (ש"ב י"ד יד) וכלי זכוכית רמז לתחיית המתים כשם שהזכוכית שנשברה יש לה תקנה (מנחם אבלים דמ"ד ע"ב בשם מאמר אסתר מובא ביביע אומר הנ"ל).

ועוד, י"א שאת הקערה עם הנר יש לשים על אדן החלון וזאת כדי שידעו העוברים ושבים ששם מתאבלים (כל בו אבלות ח"א עמ' 261 וח"ב ע' 966).

טו. קימה

נוהגים שהאבלים קמים מן ה"שבעה" ביום השביעי בבוקר

יב או"ח סי' תקנו סע' א.

יג עושין שמחות ורקודין בקידוש החודש דוגמת שמחת נשואין (רמ"א סי' תכו סע' ב).
יד ראה ערוה"ש יו"ד סי' שעו סע' יא הסובר שיש לבטל המנהג משום חוקות הגוי וכן כתב בעל חכמת אדם ר' אברהם דאנציג בהל' אבלות, מצבת משה, הנהגת ח"ק סי' יג, וראה מ"י ח"ג עמ' קנג המביא דעות להצדקת מנהג זה.

שער ב: שבעה

תפט

אחר התפילה, לאחר שישבו מעט והמנחמים נחמו אותם^{טו} (י"ד סי' שצה סע' א), **למרות שבאבילות נוהג הכלל "מקצת היום ככולו"** (פסחים ד.) **אין מסתיימת ה"שבעה" בלילה, ואין אומרים משעבר מקצת הלילה תסתיים ה"שבעה"** (ערוה"ש שם).

הטעם: משום שמנין ימי האבלות תלוי גם במנחמים^{טז}, והמנחמים באים בדרך כלל ביום (ערוה"ש שם).

ועוד, הכלל של "מקצת היום ככולו" חל כאשר ניכר שנהגו אבילות במקצת היום; אבל אבלות בלילה אינה ניכרת (ריב"ם, הב"ד הרא"ש מו"ק פ"ג פיס' ל').

טו מי שאין לו מנחמים ימתין עד לשעה שהמנחמים רגילים לבוא בשאר ימים (רמ"א

י"ד סי' שדה סע' א.)

טז ראה י"ד סי' שעה סע' ח.

יז "ולא משום דעיקר הדין כן הוא אלא דכן מנהג העולם" (ערוה"ש שם).